

การกระทำที่ส่งผลตามหลักพุทธปรัชญา

Actions Effective in the Buddhist Philosophy

สามเณรชาญสิงห์ ติงชาติ*

Received: 11/01/2022

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Revised: 25/02/2022

Samanera Chansing Tingchat*

Accepted: 15/03/2022

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author Email: chansing.ting@gmail.com*

Cite: Tingchat. S. C. (2022). Actions Effective in the Buddhist Philosophy. *Journal of Dhamma for Life*, 28(1), 24-36.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการกระทำหรือกรรม การให้ผลของการกระทำกรรมในแต่ละประเภท คือ การกระทำกรรมของมนุษย์ สามารถจำแนกการกระทำกรรมออกได้ 3 สามทางด้วยกัน ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจาเรียกว่า วจีกรรม และทางใจเรียกว่า มโนกรรม กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาความจงใจในการกระทำกรรม สามารถจำแนกผลของการกระทำได้อีก 3 อย่าง คือ การกระทำที่ดีเรียกว่า กุศลกรรม การกระทำที่ไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม และการกระทำที่เป็นกลางๆ เรียกว่า อัพยาทกรรม การส่งผลของกรรมต่อผู้กระทำนั้นพบว่า บุคคลกระทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลของกรรมเช่นนั้น และการให้ผลของกรรมตามทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าการให้ผลของกรรมมีความสลับซับซ้อนและมีความลึกซึ้งในเรื่องของกฎแห่งกรรม คือการให้ผลของการกระทำกรรม มีลักษณะการให้ผลดังต่อไปนี้ คือ การให้ผลของกรรมตามกาล, การให้ผลของกรรมตามหน้าที่, และการให้ผลตามลำดับของกรรม เมื่อบุคคลกระทำกรรมลงไปแล้วย่อมจะต้องเป็นเจ้าของผู้รับผลของการกระทำ

คำสำคัญ: การกระทำ; ส่งผล; พุทธปรัชญา

Abstract

This article is intended to study actions or karma, the giving effect of each type of karmic action is human karmic action. Karma can be divided into three ways. The body is called kamma, verbal action is called verbal action, and the mind is called mental kamma. The results of actions can be further classified into 3 types: good deeds are called wholesome actions, bad deeds are called unwholesome actions, and

neutral actions are called bad actions. That “what kind of deeds does a person do?” So that would get the result of such karma and the effect of karma according to the viewpoint of Theravada Buddhist philosophy Found that the effect of karma is complex and profound in the matter of the law of karma. That is to produce the results of karmic actions. It has the following characteristics: the timely effect of the karma, the karma effect according to the duty, and the sequential effect of the karma. When a person has done a karmic act, he must be the owner of the recipient of the action.

Keywords: Action; Effective; Buddhist Philosophy

1. บทนำ

การกระทำหรือพุทธปรัชญาเรียกว่า กรรม เป็นหลักคำสอนสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในพุทธปรัชญาเถรวาท ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ คัมภีร์ในชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ที่มีเนื้อหาสอนเรื่องของกรรม ที่ปรากฏว่ามีหลักคำสอนเรื่องกรรมตามทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท และการส่งผลของกรรมไว้มากมายหลายประเภทด้วยกัน เรื่องกรรมหรือการกระทำนี้เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการใช้ชีวิตของมนุษย์และสัตว์เป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับคติความเป็นไปและภพภูมิต่างๆของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย ที่สัตว์ทั้งหลายที่ยังต้องเวียนว่ายตายในภพภูมิต่างก็ด้วยผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ในอดีต ส่งผลให้ได้รับผลของกรรมในปัจจุบัน และในปัจจุบันนี้เราได้รับความสุขหรือความทุกข์มิใช่ว่าขึ้นอยู่กับกรรมในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลของกรรมในชาติที่ผ่านมาหรืออดีตชาติก่อนๆ ที่วิบากแห่งกรรมให้ผลแก่ผู้กระทำ (พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, และ แม่ชีจำเรียง กำเนิดโชน. 2563) ดังนั้นเรื่องกระทำที่ส่งผล หรือกฎแห่งกรรมจึงมีความเกี่ยวโยงกับความเชื่อในเรื่องของภพภูมิต่างๆ และการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารอีกด้วยหลักคำสอนเรื่องกรรมหรือการกระทำในพุทธปรัชญาเถรวาท ถือได้ว่าเป็นเรื่องความจริงของชีวิตอีกอย่างหนึ่ง เป็นกฎธรรมชาติหรือกฎของเหตุและผล หรือกฎความเป็นไปของกรรมหรือผลของกรรม เพราะทุกสิ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุและปัจจัย ไม่มีอะไรที่จะเกิดขึ้นลอยๆ โดยปราศจากสาเหตุ กฎแห่งกรรมหรือการกระทำก็เช่นเดียวกันเป็นกฎธรรมชาติ ที่เรียกว่า กรรมนิยาม เป็นกฎของการกระทำและผลที่เกิดจากการกระทำ (สุทร ณ รั้งสี. 2552; 11-17) ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงพุทธพจน์เรื่องกฎแห่งกรรมไว้ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นในนั้น ผู้กระทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: ส. ส. (ไทย) 15/903/316) การกระทำจึงเป็นกระบวนการของความเป็นไปของชีวิต เป็นเรื่องของความเป็นไปตามกฎแห่งกรรม หรือการกระทำที่ส่งผลต่อมนุษย์และสัตว์ที่กระทำกรรมนั่นเอง เมื่อมนุษย์เลือกกระทำสิ่งที่ดีย่อมได้รับผล คือ วิบากของกรรมดี เมื่อทำไม่ดีย่อมได้รับวิบากที่ไม่ดีเช่นกัน

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกระทำของมนุษย์ ว่ามนุษย์นั้นสามารถแสดงออกทางการกระทำได้ 3 ทางด้วยกัน คือ ทางกายเรียกว่ากายกรรม, ทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม, และทางใจเรียกว่ามโนกรรม เมื่อกระทำกรรมลงไปแล้ว เราจะเรียกว่าการกระทำนั้นว่าเป็น กรรม ได้อย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยให้การกระทำนั้นสำเร็จเป็นกรรมได้ กรรมดีหรือกรรมชั่ว มีอะไรเป็นมูลเหตุในการกระทำ และการให้ผลของกรรมต่อผู้กระทำกรรม และกรรมมีลักษณะการให้ผลที่ต่างกัน ได้แก่ การให้ผลของกรรมตามกาล การให้ผลของกรรมตามหน้าที่ และการให้ผลตามตามลำดับความหนักเบาของกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องของการกระทำที่มีผล หรือความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของมนุษย์ในสังคมยุคปัจจุบันนี้ คือ ในสังคมปัจจุบันเราสามารถแบ่งบุคคลได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน ทั้งคนที่เชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรมและไม่เชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรม (พระมหานันท อนุตตโร (อันวิเศษ) และพระสุชาติ อาภัสสร, 2564) ซึ่งการกระทำในแต่ละประเภท มีทั้งกรรมที่กระทำลงไปแล้วจะส่งผลโดยทันทีปัจจุบันชาตินี้ก็ได้ หรือจะส่งผลในชาติหน้า หรือชาติต่อไปก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเภทของกรรมที่กระทำลงไป ดังนั้นการให้ผลของกรรมจึงมีผลต่อการความเชื่อของสังคมยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก การให้ผลของกรรมในแต่ละประเภทนั้นจะให้ผลเร็วบ้าง ช้าบ้าง ขึ้นอยู่กับกำลังของกรรมประเภทของกรรมนั้นๆ ที่มีกำลังมากกว่าในการที่จะให้ผลแก่ผู้กระทำให้ได้รับวิบากของกรรมนั้นก่อน จะเห็นคนจำนวนมากเกิดมาชาตินี้เป็นผู้ที่ตั้งหน้าตั้งตาประกอบแต่ความดีที่เป็นกุศลกรรม แต่กลับได้รับการตอบรับจากการกระทำที่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่กระทำ เช่น คนทำความดีมากมายแต่กลับได้รับผลตอบรับที่ไม่ดี หรือเป็นคนที่มีความประพฤติที่ดี รู้จักการให้ทานรักษาศีล ฯลฯ แต่กลับเป็นมีฐานะต่ำต้อยขัดสน ในขณะที่เดียวกันมีกลุ่มคนอีกจำนวนมากที่กระทำไม่ดี คือประพฤติชั่วประกอบแต่อกุศลกรรม แต่กลับได้รับการผลตอบรับที่ดี เป็นร่ำรวยมีอำนาจหน้าที่สามารถบังคับบัญชาผู้คนเป็นจำนวนมากได้ เป็นที่ยอมรับเป็นที่นับหน้าถือตาจากกลุ่มคนในสังคม ซึ่งการรับวิบากของกรรมอย่างนี้เข้ากับทำนองที่ว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป หรือว่าทำดีกลับไม่ได้ดี ทำชั่วกลับไม่ได้ชั่ว (พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, แม่จำเรียง กำเนิดโทณ, 2563) ซึ่งการจะปรับตัวของผู้คนที่ประสบกับปัญหาเช่นนี้ ควรที่ทำความเข้าใจในประเด็นของกฎแห่งกรรมให้กระจ่างชัด และทำความเข้าใจในเรื่องของการกระทำ และการให้ผลของการกระทำให้ตลอดสายและลึกซึ้งอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังเช่นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ได้ทวนระลึกถึงอดีตชาติของพระองค์เองได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สิบชาติฯ ร้อยชาติฯ แสนชาติบ้างฯ ตลอดสังวัฏฏ์กาลปีวัฏฏ์กาลปีฯ ว่าพระองค์ได้เสวยทุกข์หรือสุขเช่นไร จุติภพนั้นไปภพโน้นฯฯ และเห็นหมู่มสัตว์ที่กระทำกรรมเช่นไร หลังจากตายไปแล้วไปเกิดในภพไหน อย่างไรฯฯ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: วิ.ม. (ไทย) 1/3/5-6) เมื่อเราได้ทราบเรื่องการให้ผลของกรรมที่เกี่ยวข้องกับภพชาติต่างๆเช่นนี้แล้ว จะทำให้เราไม่สับสนในเรื่องกฎแห่งกรรม เช่นว่าทำดีไม่ได้ดีทำชั่วไม่ได้ชั่ว เพื่อที่เราจะศึกษาทำความเข้าใจหลักคำสอนเรื่องการให้ผลของกรรมได้ตามนัยของ มหากรรมวิภังคสูตร ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจถึงการให้ผลของกรรม

ตั้งแต่อดีตชาติก่อนๆ ที่ผ่านๆมา ที่มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก ซึ่งจะทำให้เรายอมรับความเป็นไปของกฎแห่งกรรมได้ และสามารถที่ปรับตัวในการใช้ชีวิตกับวิบากของกรรม ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงบุคคลที่กระทำความกรรมแล้วได้รับผลของการกระทำไว้ 4 จำพวกอันได้แก่ 1) มักเป็นผู้ที่ประกอบกรรมทำบาปอกุศลกรรม แต่เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ก็มี 2) มักเป็นผู้ที่ประกอบกรรมทำบาปอกุศล แต่เมื่อไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ก็มี 3) เป็นผู้ประกอบแต่กุศลกรรม เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ก็มี 4) เป็นผู้ประกอบแต่กุศลกรรม เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ก็มี การที่วิบากของกรรมส่งผลแก่ผู้กระทำ ในลักษณะเช่นนี้ พระพุทธองค์จึงได้ตรัสถึงผลของกรรมที่ผู้กระทำกรรมลงไปแล้ว จะได้ส่วยวิบากของกรรม ตั้งแต่กาลก่อนๆจนมาถึงปัจจุบัน และจะส่งผลไปจนถึงอนาคต

1) บุคคลผู้ประกอบอกุศลกรรมแล้วไปเกิดในทุคติฯ เพราะว่าบุคคลนั้น ประกอบแต่อกุศลกรรมมา

ตั้งแต่กาลก่อนๆ มาจนถึงปัจจุบันชาติ ประกอบมีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) เมื่อเวลาจนจะตาย อกุศลกรรมที่กระทำแล้วนั้นย่อมส่งผลให้มาเกิดในทุคติภูมิ ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน ทั้งในปัจจุบันชาติ และจะส่งผลไปถึงอนาคตอีกต่อไป

2) บุคคลผู้ประกอบอกุศลกรรมแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะว่าบุคคลนั้น ประกอบกรรมดี มาแต่กาลก่อนๆ ผลของกรรมดีที่เคยกระทำไว้นั้นยังมีกำลังที่จะให้ผลอยู่ ประกอบกับเมื่อจวนจะตายนั้นความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฎฐิ) หรืออีกประการ คือ แรงของกรรมดีที่กระทำไว้นั้นมีกำลังในการเบียดเบียนกรรมชั่ว ที่เคยได้กระทำไว้ให้เสื่อมไป แล้วให้ผลของกรรมดีนั้นส่งผลให้ได้รับความสุขความเจริญก่อน

3) บุคคลผู้ประกอบอกุศลกรรมแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะว่าบุคคลนั้น ประกอบกรรมแต่ กุศลกรรมตั้งแต่กาลก่อนๆ จวบจนปัจจุบันชาติ ประกอบกับเมื่อจวนจะตายมีความเห็นที่ถูกต้อง กุศลกรรมที่เคยได้กระทำมา ย่อมส่งผลให้เกิดในสุคติภูมิ ให้ได้รับความสุขความเจริญทั้งในปัจจุบันชาติ และชาติหน้าต่อไป

4) บุคคลที่ประกอบอกุศลกรรมแล้วไปเกิดในทุคติฯ เพราะว่าบุคคลนั้นเคยกระทำอกุศลกรรมไว้ใน กาลก่อนๆ ประกอบกับเมื่อจวนจะตายมีความเห็นผิด หรืออีกประการ คือ แรงของอกุศลกรรมนั้นยังมีกำลังที่จะเบียดเบียนกรรมดีนั้นที่เคยได้กระทำไว้ให้เสื่อมไป แล้วให้ผลของอกุศลกรรม ส่งผลให้ได้รับความทุกข์หรือไปเกิดในทุคติภูมิ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: ม.อุ (ไทย) 14/603-615/336-339)

2. กรรม (Kamma or Action)

“กรรม กัมม” การกระทำคือกรรม การกระทำนั้นแหละเป็นตัวกรรม ไม่ได้จำกัดว่าเป็นการกระทำดีหรือชั่วกรรมจึงเป็นคำกลางๆ (พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, แม่จำเรียง กำเนิดโพน. 2563) ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม ตามธรรมชาติของพุทธปรัชญา การกระทำที่เป็นกรรมต้องประกอบด้วเจตนาดังตัวอย่างพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “เจตนาหิ ภิกขเวกัมมํ วทามิ เจตยิตวา กัมมํ กโรติ กาเยน วาจาเย มนสา” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: อง.ฉก.ก. (บาลี) 22/63/577) ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้ว ย่อมกระทำกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ” คือมีความจงใจในการกระทำไม่ว่าดีก็ตาม หรือชั่วก็ตาม เช่น การขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย จัดว่าเป็นกรรม แต่การขุดบ่อไว้กินไว้ใช้สัตว์ตกลงไปตายเอง ไม่จัดว่าเป็นกรรม เพราะไม่มีเจตนาที่จะฆ่า แต่รู้ยู่ว่าบ่อน้ำที่ตนขุดนั้นอาจเป็นอันตรายแก่คนที่สัญจรผ่าน แล้วปล่อยปะละเลย ก็ไม่พ้นไปจากกรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 5) ตามธรรมชาติของพุทธปรัชญาการกระทำทุกอย่างไม่ได้จัดว่าเป็นกรรมเสมอไป การกระทำโดยไม่เจตนา เรียกได้อีกคำว่า กริยา คือการกระทำโดยไม่ได้มีความจงใจในการกระทำในการกระทำ เช่น การกระทำของพระอรหันต์ก็จัดว่าเป็นกริยา แม้การคิดของพระอรหันต์ก็ยังจัดว่าเป็นกริยาของจิต ซึ่งไม่เป็นบุญหรือบาปที่ก่อให้เกิดวิบากอีกต่อไป (จันทน์ คันธิก, 2552: 69) แต่การกระทำที่มีเจตนาแล้วจัดว่าเป็นกรรมนั้น จะต้องเป็นการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่มีเจตจำนงเสรีในการกระทำ เช่น สิ่งที่มีชีวิตที่มีจิตวิญญาณ จึงจัดว่ากรรมเป็นการกระทำที่เป็นมีคุณค่าในทางศีลธรรม (สุนทร ธีร์รังสี, 2552: 166) เพราะสิ่งมีชีวิตวิญญานทุกชนิด มีอิสระเสรีในการที่จะเลือกกระทำในสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว

3. ทางแห่งการกระทำ

การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความจงใจในการกระทำ ที่พุทธปรัชญาจัดว่าเป็นกรรมจำแนกตามทวาร คือ ทางที่กระทำกรรมมี 3 ด้วยกันคือ

- 1) การกระทำทางกาย (physical action) เรียกว่า กายกรรม
- 2) การกระทำทางวาจา (oral action) เรียกว่า วาจากรรม
- 3) การกระทำทางใจ (mind action) เรียกว่า มโนกรรม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 4)

การกระทำทางกาย ทางวาจาจะจัดว่าเป็นกรรมได้ต้องมีใจเข้ามาเป็นผู้กำกับ ในการกระทำอยู่เสมอนั้นคือต้องมีความคิดดำริก่อนจึงแสดงออกมาทางคำพูดและการเคลื่อนไหวทางกายทางวาจาได้ แต่การกระทำทางที่เรียกว่ามโนกรรม เพียงลำพังแค่นั้นก็จัดว่าเป็นกรรมได้ เพราะว่าจิตนั้นเพียงแต่คิดที่จะกระทำนั้นก็เป็นกุศลและอกุศลแล้ว เพราะว่าจิตนั้นเป็นตัวรับรู้เจตนาของการกระทำของตนเอง (สมักร บุราวาส, 2562: 290) ดังนั้นแล้วส่วนที่เป็นใจจึงมีความสำคัญที่สุด เป็นผู้

บัญชาการในการแสดงออกไม่ว่าจะในรูปแบบของกายหรือวาจา ดังจะเห็นได้จากตัวของการกระทำที่สำเร็จเป็นกรรมเพราะอำนาจของส่วนที่เป็นใจ อย่างที่ว่า “มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา มนสา เจ ปทฺถุญฺชน ภาสตี วา กโรตี วา ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ จกฺกัว วหโต ปทํ” ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าบุคคล มีใจร้ายแล้ว พูดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เพราะเหตุนั้น เหมือนล่อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไม่อยู่นั้น” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: พุ.ธ. บาลี 25/11/15)

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจ คือ ส่วนที่เป็นการกระทำทางใจหรือมโนกรรมนี้ ถ้าเป็นในฝ่ายที่ไม่ดีก็นับว่าให้ผลในขั้นที่ร้ายแรงที่สุด คือ (มิจฉาทิฏฐิ) ความเห็นผิดจากคลองธรรม เช่นการเห็นว่าบาปไม่มี บุญไม่มี ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี นรกสวรรค์ไม่มี ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อความหลุดพ้นไม่มี ฯลฯ เมื่อมิจฉาทิฏฐิคือความเห็นผิดเกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้กระทำความสิ่งที่ไม่ดีทางกาย และทางวาจาตามมาด้วยเช่นกัน และในทางกลับกันมโนกรรมในฝ่ายที่ดีก็ย่อมให้ผลดีที่สุดเช่นกัน คือ (สัมมาทิฏฐิ) แปลว่า ความเห็นชอบหรือความเห็นตามคลองธรรม ในระดับสามัญง่ายปกติ คือ การเห็นว่าบาปมีบุญมี กรรมดีกรรมชั่วมี ผลของกรรมดีกรรมชั่วมี ฯลฯ และความเห็นในระดับสูงได้แก่ ความเห็นแจ้งในอริยสัจ 4 เพื่อความพ้นจากทุกข์ ฯลฯ เมื่อความเห็นที่เป็นสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นในจิตใจ ย่อมเป็นเหตุให้กระทำความดีทางกาย และทางวาจา เช่นกัน (สุนทร ฌ รังสี, 2552: 168-169) เรา จะเห็นได้ว่าการกระทำทุกอย่างที่พุทธปรัชญาจัดว่าเป็นกรรม จะต้องเริ่มจากกระบวนการทางความคิดเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงสั่งการออกมาให้แสดงออกมาเป็นการกระทำเชิงประจักษ์เช่นทาง คำพูดทางการเคลื่อนไหวทางกาย

4. ผลของการกระทำ

ผลของการกระทำกรรม เมื่อกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจหรือการกระทำที่สำเร็จ เป็นกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม คือการกระทำที่แสดงออกทั้ง 3 ทางแล้ว สามารถจัดเข้าตาม ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำได้ และมูลเหตุที่ตัดสินกระทำนั้นๆ ว่าการกระทำใดที่จัดว่าเป็นกุศล การกระทำที่ใดจัดว่าเป็นอกุศล และการกระทำใดที่เป็นกลางไม่เป็นกุศลและอกุศล

4.1 กุศลกรรม (Kusala-kamma) กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจาก ปัญญา ส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากจากกุศลมูลได้แก่ อโลภะ โทสะ หรืออโมหะ ฯลฯ

4.2 อกุศลกรรม (Akusala-kamma) กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูลได้แก่ โลภะ โทสะ หรืออโมหะ ฯลฯ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556: 61)

4.3 อภัยกตกรรม คำว่า อภัยกตกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกลางๆ ไม่จัดอยู่ในฝ่ายเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม หรือเรียกกล่าวอีกอย่างเป็นการที่มีใช้การกระทำที่ดีหรือชั่ว เช่น หยิบแก้วน้ำที่วางไว้บนโต๊ะทำงานออกเพื่อให้ทำงานได้สะดวก ไม่จัดว่าเป็นดีหรือชั่ว (สุนทร ฌ รังสี, 2552: 171) การให้ผลของกรรมตามความสัมพันธ์ของกรรม

5. การให้ผลของการกระทำ

การให้ผลของการกระทำ ดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วบุคคลหวนพิชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ฯลฯ พุทธพจน์ที่พระพุทธองค์แสดงไว้ในกุกกุโรวาทสูตรก็เช่นกัน กล่าวคือเมื่อบุคคลกระทำความดี (อกุศลกรรม) ย่อมได้รับวิบากดี ทำกรรมชว (กุศลกรรม) ย่อมได้วิบากคือชว กระทำกรรมทั้งดำทั้งชวย่อมได้รับวิบากทั้งดำทั้งชว กระทำกรรมไม่ดำไม่ชวย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

5.1 กรรมดำ มีวิบากดำ เมื่อบุคคลกระทำความกรรมทางกาย ทางวาจาหรือทางใจ ที่ประกอบด้วย ความทุกข์ มีการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น การกระทำนั้นย่อมส่งผลให้ไปเกิดในโลกอันมีแต่ความทุกข์ ถูกความทุกข์กัฏฐุม รุม ย่อมได้รับแต่ความทุกข์โดยส่วนเดียวเปรียบได้กับสัตว์นรก ฯลฯ

5.2 กรรมชว มีวิบากชว เมื่อกระทำความกรรมทางกาย ทางวาจาหรือทางใจ ที่ไม่ประกอบด้วย ความทุกข์ไม่มีการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น การกระทำนั้นย่อมส่งผลให้ไปเกิดในโลกอันไม่มี ความทุกข์ ไม่ถูกความทุกข์กัฏฐุม รุม ได้รับแต่ความสุขโดยส่วนเดียวเปรียบได้กับเทพชั้นสุภกิมหะ ฯลฯ

5.3 กรรมทั้งดำทั้งชว มีวิบากทั้งดำทั้งชว เมื่อบุคคลกระทำความกรรมทางกาย ทางวาจาหรือทางใจ ที่ประกอบทั้งความทุกข์และความสุข มีทั้งการเบียดเบียนและไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น การกระทำนั้นย่อมส่งผลทั้งให้ไปเกิดในโลกที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ระคนกันอยู่ ถูกทั้งความสุขบ้าง และความทุกข์บ้างกัฏฐุม รุม ได้รับทั้งความสุขและความทุกข์ ดุจพวกมนุษย์ เทพบางเหล่า และ สัตว์วินิบาตบางเหล่า

5.4 กรรมไม่ดำไม่ชว มีวิบากไม่ดำไม่ชว เมื่อบุคคลอบรมกรรมไม่ดำไม่ชว ย่อมเป็นเพื่อความสิ้นกรรม คือเจตนาเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมไม่ดี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: ม.ม. (ไทย) 13/88/64) โดยการปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 โพชฌงค์ 7 (พระมหานันท อนุตฺตโร และ พระสุชาติ อาภสฺสโร, 2564: 117-128) จะเห็นได้ว่าการกระทำที่สำเร็จเป็นกรรมแล้ววิบากของกรรมไม่ว่ากุศลกรรมหรืออกุศลกรรมย่อมส่งผลแก่ผู้กระทำ คำสอนเรื่องของกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท จะไม่มีว่าเมื่อกระทำความดีแต่เล็กน้อยไปแล้ว จะต้องหมั่นกระทำความดีเพื่อหักล้างกรรมที่ไม่ดีได้ไม่ เมื่อกระทำทั้งกรรมที่ดีและกรรมที่ไม่ดีย่อมจะได้รับผลที่ดีและไม่ดีคละเคล้ากันไป เพียงแต่ว่าผลของกุศลกรรมหรือผลของอกุศลกรรม กรรมประเภทใดจะมีกำลังในการให้ผลก่อนหรือให้ผลทีหลังเท่านั้น

ตามคำสอนนัยจุฬามณีวิภังคสูตร ตามความแห่งพระสูตรนี้กล่าวว่า “สุภมาณพ โทเทยยบุตร” ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและความประณีตที่ต่างกัน คือมนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏว่ามีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคน้อย มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทรามมีผิวพรรณงาม มีศักดาน้อย มีศักตมาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา” พระองค์ตรัสตอบว่า “ดูกรมาณพ” สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ ฯ” เพราะมนุษย์กระทำความที่ไม่เหมือนกัน ผลหรือวิบากที่ได้รับจากการกระทำจำแนกสัตว์ที่เกิดมาให้มีรูปร่างหน้าตาผิวพรรณ ยศถาบรรดาศักดิ์ มีโรคน้อยมีโรคน้อยที่แตกต่างกัน พอจะสรุปความจากพระสูตรนี้ได้ว่า

- 1) การฆ่าสัตว์เป็นเหตุที่ทำให้เกิดมาเป็นคนอายุสั้น การไม่ฆ่าสัตว์เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนที่มีอายุยืน
- 2) การเบียดเบียนสัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน เป็นเหตุให้มีโรคน้อย การไม่เบียดเบียนสัตว์ เป็นเหตุให้มีโรคน้อย
- 3) การมักโกรธฉุนเฉียวง่าย เป็นเหตุให้เกิดมาผิวพรรณทราม การไม่มักโกรธไม่ฉุนเฉียวง่าย เป็นเหตุให้มีผิวพรรณงาม
- 4) การริษยาในลาภชื่อเสียงของผู้อื่น เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีศักดีดำน้อย การไม่ริษยาฯ เป็นเหตุให้มีศักดีดำนานามาก
- 5) การไม่บริจาคทาน เป็นเหตุให้ได้รับให้มีโภคะน้อย การบริจาคทาน เป็นเหตุให้มีโภคะมาก
- 6) การไม่อ่อนน้อมถ่อมตน เย่อหยิ่งไม่เคารพคนที่ควรเคารพ เป็นเหตุให้เกิดในสกุลที่ต่ำ การอ่อนน้อมถ่อมตนฯ เป็นเหตุให้เกิดในสกุลที่สูง
- 7) การไม่สนใจฝึกฝนหาความรู้ ไม่เข้าไปสอบถามผู้รู้ เป็นเหตุให้เกิดมามีปัญญาน้อย การฝึกฝนในความรู้ เข้าไปสอบถามปัญหากับผู้รู้ เป็นเหตุให้เกิดมามีปัญญามาก ฯลฯ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: ม. อุ (ไทย). 14/580-595)

6. ประเภทของกรรมและการส่งผล

การให้ผลของกรรมนอกจากจะมีกล่าวไว้ในพระสูตรต่างแล้ว ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ตอนที่ว่าด้วยกัณหาวิตรณวิสุทธินิเทศ ท่านพระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวถึงกรรม 12 ประการ พร้อมทั้งแบ่งลักษณะการให้ผลของกรรมออกเป็นรูปแบบต่างๆไว้ 3 หมวดด้วยกัน (สุนทร ฌ รังสี, 2556: 213)

หมวดที่ 1 ว่าโดยปกาล คือ จำแนกตามเวลาที่ให้ผล

1) ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้ ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม เป็นกรรมที่กระทำในชาตินี้ แล้วจะส่งผลในชาติปัจจุบันนี้ กรรมชนิดนี้ให้ผลต่อผู้ที่กระทำแล้วก็เป็นอันสิ้นสุดลงในชาติ ถ้าหากไม่มีโอกาสที่จะส่งผลแล้วถือว่าเป็นอโหสิกรรมไป คือ จะไม่ให้ผลแก่ผู้กระทำกรรมอีกชาติต่อไป

2) อุปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพที่จะไปเกิดคือในภพหน้า กรรมชนิดนี้จะเริ่มให้ผลแก่ผู้กระทำอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อ ภพหน้า คือ หลังจากที่จุติจากชาติปัจจุบันนี้แล้ว กรรมชนิดนี้จะมีโอกาสให้ผลหรือไม่มีโอกาสให้ผลก็ตาม เมื่อชาติหน้าสิ้นสุดลง จะถือว่าเป็นอโหสิกรรม จะไม่ให้ผลแก่ผู้ที่กระทำกรรมอีกต่อไป

3) อปรापரியเวทนียกรรม กรรมให้ผลในภพต่อไป กรรมชนิดนี้จะให้ผลแก่ผู้กระทำ เมื่อต่อจากชาติหน้าไปเป็นชาติที่ 3 ถัดจากชาติปัจจุบัน ท่านกล่าวว่ อปรापரியเวทนียกรรมนี้ トラバドケト ยังให้ผลไม่เสร็จสิ้น จะติดตามผู้กระทำนั้นไปเรื่อย จะไม่เป็นอโหสิกรรม จนกว่าปากของกรรมนั้นจะหมดไป กรรมชนิดนี้เมื่อได้ช่องทางให้ผลเมื่อไหร่ก็จะเข้าไปให้ผลเมื่อนั้นทันที

4) อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล ไม่มีผลอีกต่อไป คือ กรรมที่ไม่ให้ผลแก่ผู้กระทำกรรมอีกต่อไป อโหสิกรรมมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นกรรมที่ให้ผลเสร็จสิ้นแล้วอย่างหนึ่ง และเป็นกรรมที่ไม่มีโอกาสหรือหมดโอกาสที่จะให้ผล

หมวดที่ 2 ว่าโดยกิจ จำแนกการให้ผลตามหน้าที่

1) ชนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด, กรรมเป็นตัวนำไปเกิด นำบุคคลไปเกิดตามลักษณะของกรรมหรือตามประเภทของการกระทำนั้น เช่น ถ้าชนกกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลก็จะนำสัตว์ไปเกิดในทุคติภูมิ ถ้าชนกกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลก็จะนำสัตว์ไปเกิดในสุคติภูมิ เมื่อชนกกรรมทำหน้าที่นำไปเกิดแล้ว ก็เป็นอันว่าหมดหน้าที่ของกรรมชนิดนี้

2) อุปัตถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน, กรรมที่เข้าช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกกรรม กรรมชนิดนี้ทำหน้าที่สานต่อจากชนกกรรม คือ ถ้าชนกกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล อุปัตถัมภกกรรมก็ต้องเป็นฝ่ายอกุศลเช่นเดียวกัน และชนกกรรมเป็นฝ่ายกุศลอุปัตถัมภกกรรมก็ต้องเป็นฝ่ายกุศล เช่นชนกกรรมนำสัตว์ให้ไปเกิดในภพภูมิของเปรต อุปัตถัมภกกรรมก็ต้องรับหน้าที่ต่อคือทำให้สัตว์ไปเกิดเป็นเปรตนั้นได้รับความทุกข์ทรมานตามสภาพของความเป็นเปรตวิสัย ฯลฯ ในทางกลับกัน ถ้าหากชนกกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลอุปัตถัมภกกรรมก็ต้องเป็นกุศล เช่น ชนกกรรมนำสัตว์ให้ไปเกิดเป็นเทวดาชั้นใดชั้นหนึ่งในชั้นกามาวจร อุปัตถัมภกกรรมก็รับหน้าที่ต่อทำให้สัตว์ที่ไปเกิดนั้นได้เสวยกามสุขตามวิสัยของเทวดา ฯลฯ

3) อุปปีฬกกรรม กรรมบิบบัน, กรรมที่มาให้ผล บิบบันผลแห่งชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บันทอนวิบากมิให้เป็นไปได้นาน กรรมชนิดนี้จะเป็นประเภทที่ตรงกันข้ามกันกับชนกกรรมและอุปัตถกกรรม คือถ้าชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมเป็นฝ่ายอกุศล อุปปีฬก

กรรมก็ต้องเป็นฝ่ายกุศล และถ้าชกกรรมและอุปถัมภ์กรรมเป็นฝ่ายกุศล อุปปีฬกรรมก็ต้องเป็นฝ่ายอกุศลที่คอยบีบคั้น เช่น ชกกรรมนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปถัมภ์กรรมสืบท่อให้เป็นคนมีความสมบูรณ์พูนสุขตามวิสัยของเศรษฐี แต่อุปปีฬกรรมนั้นกลับเข้ามาบั่นทอนให้ผู้เป็นบุตรของเศรษฐีนั้นเป็นคนที่มีโรคกลุ่มรุมมากหรือเป็นคนที่อโยเปลี่ยเสียวา ฯลฯ ในทางกลับกันฝ่ายชกกรรมและอุปถัมภ์กรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลก็ จะต้องถูกอุปปีฬกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลนั้นเหยียบขึ้นเช่นกัน

4) อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน, กรรมที่แรง เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับชกกรรมและอุปถัมภ์กรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมทั้งสองอย่างนั้น ให้ขาดเสียทีเดียว กรรมประชนิดนี้เป็นประเภทเดียวกันกับอุปปีฬกรรม ซึ่งกรรมชนิดนี้จะเข้าไปตัดรอนชกกรรมและอุปถัมภ์กรรมฝ่ายตรงกันข้ามโดยทันที เช่น ชกกรรมฝ่ายกุศลนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐีคนมั่งมีแห่งตระกูล อุปถัมภ์กรรมสนับสนุนให้ได้รับความสมบูรณ์พูนสุข แต่อยู่ๆ เกิดความเพลิดเพลिनอยากจะสนุกสนานจึงไปออกตีมสังสรรค์กันนอกบ้านเกิดเมื่อความประมาทเกิดขึ้นจึงเกิดการทะเลาะวิวาทใช้เอ็ม 16 ยิงกันจนเกิดเสียชีวิต ฯลฯ ส่วนในทางกลับกันอุปฆาตกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลก็จะตัดรอนชกกรรมและอุปถัมภ์กรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลนั้นเช่นเดียวกัน เช่น เมื่อที่กระทำการที่ไม่ดีไว้มาก เมื่อตายแล้วไปเกิดในทุคติภูมิ แต่อยู่ๆ ญาติๆ ของตนคิดว่าเงินของผู้ตายนั้นยังอยู่ แล้วได้นำไปซื้อสังฆทานถวายพระเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ถ้าแรงของบุญที่ญาติๆ ได้อุทิศไปให้มีกำลังมาก เมื่อได้รับแล้วผลของบุญนั้นก็ส่งผลให้พ้นจากทุคติภูมิไปได้

หมวดที่ 3 ปากทานปริยาย จำแนกตามความยักเยื้องหรือลำดับความแรงในการให้ผล

1) ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน กรรมชนิดนี้จะให้ผลก่อนกรรมชนิดอื่นๆ เพราะเป็นกรรมชนิดที่มีกำลังมาก เมื่อชนิดสิ้นสุดลงแล้วกรรมชนิดอื่นๆ จึงจะมีโอกาสให้ผลต่อไป ครุกรรมจัดได้ทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม ครุกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศลได้แก่ อนันตริยกรรม 5 อย่าง คือ การฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต และทำสังฆเภทคือการยุบสมณให้แตกกัน ครุกรรมฝ่ายกุศล เช่น การทำสมาธิจนได้ฌานสมาบัติ 8 หรือการได้ฌานชั้นใดชั้นหนึ่งในสมาบัติ 8 ถือว่าเป็นครุกรรมฝ่ายกุศล ครุกรรมฝ่ายที่เป็นสมาบัติ 8 สามารถเสื่อมได้ แต่ครุกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศลไม่สามารถเสื่อมได้

2) พหุกรรม หรือ อาจิณณกรรม กรรมทำมากหรือกรรมชิน ให้ผลรองจากครุกรรม กรรมชนิดนี้ให้ผลแก่ผู้กระทำรองจากครุกรรม เป็นกรรมที่กระทำครั้งเล็กครั้งละน้อย หรือบางที่ท่านเรียกว่ากรรมที่ทำเป็นอาจิณ แต่เมื่อทำมากๆ เข้าก็กลายเป็นกรรมที่มีกำลังมากเช่นกัน เปรียบได้กับน้ำที่หยดลงตุ่มทีละน้อยนานๆ เข้าก็ย่อมเต็มตุ่มได้

3) อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมกระทำเมื่อใกล้ตาย คือ กรรมกระทำเมื่อใกล้จะตายจับใจอยู่ กรรมกระทำเมื่อจวนจะตาย เป็นการกระทำที่บุคคลนึกถึงไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม กรรมชนิดนี้จะให้ผลก็ต่อเมื่อไม่ ครุกรรมและพหุกรรมหรืออาจิณณกรรมไม่ให้ผลแล้ว

4) กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปนกรรม กรรมสักว่าทำ กรรมที่ทำได้ด้วยเจตอันอ่อนหรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง เช่น เมื่อเรตาดกเมล็ดข้าวเปลือกไว้ นกพิราบตัวหนึ่งมาเกลี้ยกินจนข้าวกระจัดกระจาย เราเห็นจึงหยินทอนไม้แล้วขว้างไปกะว่าจะให้นกพิราบนั้นตกใจ แต่บังเอิญถึงเคราะห์กรรมมาถึงไม้ที่ขว้างไปโดนนกตัวนั้น ได้รับบาดเจ็บจะตาย การกระทำนั้นจึงเกิดเป็นอกุศลละกรรม ฯลฯ หรือเป็นการกระทำกรรมที่เจตนาในการกระทำน้อย เพราะฉะนั้นกรรมชนิดนี้จึงมีกำลังอ่อน มันจะเข้าไปผลึกต่อเมื่อไม่มีกรรมชนิดอื่นๆ มาให้ผลแล้ว (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556: 249-250; สุนทร ฌ รังสี, 2556: 215-222)

7. ความรู้จากการศึกษากฎแห่งกรรม

การกระทำที่เรียกว่ากรรมตามพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญานั้น จะต้องเป็นกระทำที่มีตัวเจตนา คือความจงใจคิดก่อนที่จะกระทำในสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จเป็นกรรม การกระทำที่เรียกว่ากรรมสามารถกระทำออกได้ 3 ทวารด้วยกัน คือ ทางกายเรียกว่ากายกรรม ทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม และทางใจเรียกว่ามโนกรรม เมื่อบุคคลกระทำความกรรมทางกายทางวาจาและทางใจแล้ว จะจัดได้ว่าเป็นการกระทำที่ดี คือ กุศลกรรม การกระทำนั้นต้องเกิดจากกุศลมูลเป็นเหตุของการกระทำ คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ การกระทำที่ไม่ดีหรือการกระทำที่ชั่ว คือ อกุศลกรรม การกระทำนั้นต้องเกิดจากมูลเหตุของการกระทำ คือ โลภะ โทสะ โมหะ ฯลฯ ส่วนการกระทำที่เป็นกลาง คือ อัพยาทกรรม ได้แก่การกระทำที่ไม่จัดมีเจตนาที่ดีหรือชั่ว เป็นการกระทำเป็นหน้าที่การงานที่ต้องทำกระทำ จะเห็นได้ว่า เมื่อเราได้พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนถึงหลักการให้ผลของกรรม ตั้งแต่กุศลกรรม อกุศลกรรม และอัพยาทกรรม เป็นการกระทำที่จะส่งผลแก่ผู้ที่กระทำกรรมลงไปทั้งสิ้น เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, ประกอบกรรมดำ จะได้รับวิบากของกรรมดำ, ประกอบกรรมขาวจะได้รับวิบากของกรรมขาว, ประกอบกรรมทั้งดำและขาวก็ได้รับวิบากของกรรมทั้งดำและขาว, การฆ่าสัตว์เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนอายุสั้น, การไม่ฆ่าสัตว์เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนที่มีอายุยืน, การเบียดเบียนสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ทรมาน, เป็นเหตุให้มีโรครามาก, การไม่เบียดเบียนสัตว์เป็นเหตุให้มีโรคน้อย, การมักโกรธเป็นเหตุให้เกิดมามีผิวพรรณทราม, การไม่มักโกรธเป็นเหตุให้มีผิวพรรณงาม, การริษยาผู้อื่นเป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีศักดิ์ตายน้อย, การไม่ริษยาเป็นเหตุให้มีศักดิ์ตายนานมาก, การไม่บริจาทานเป็นเหตุให้มีโรคน้อย, การบริจาทานเป็นเหตุให้มีโรคมาก, การไม่อ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเหตุให้เกิดในสกุลที่ต่ำ, การอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเหตุให้เกิดในสกุลที่สูง, การไม่สนใจฝึกฝนหาความรู้ ไม่เข้าไปสอบถามผู้รู้เป็นเหตุให้เกิดมามีปัญญาน้อย, การฝึกฝนในความรู้เป็นเหตุให้เกิดมามีปัญญามาก ฯลฯ ดังตัวอย่างผลของการกระทำกรรม กฎแห่งกรรมนั้นย่อมให้ผลที่สอดคล้องตามเหตุแห่งการกระทำกรรมไว้ เมื่อการกระทำกรรม และผลของการกระทำ ได้สอดคล้องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลแล้ว ลักษณะการให้ผลของกรรมจึงความซับซ้อนที่ควร จะทำความเข้าใจให้ยิ่งขึ้น คือ การกระทำไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมก็ตาม อกุศลกรรมก็ตาม หรืออัพยาท

ตกรรมก็ตาม เมื่อกระทำความกรรมลงไปแล้วยังมีกรรมที่อีกให้อีก ในลักษณะที่ต่างกันออกไป คือ กรรมประเภทที่ให้ผลแก่กระทำความกรรมในชาตินี้ กรรมที่ให้ผลแก่ผู้กระทำความกรรมในชาติหน้า กรรมที่ให้ผลแก่ผู้กระทำความกรรมในชาติต่อไป กรรมที่ไม่ให้ผลแก่ผู้กระทำความกรรมคือกรรมหมดโอกาสที่จะให้ผล กรรมที่มีหน้าที่บีบคั้นกรรมที่เป็นฝ่ายที่กำลังให้ผลในฝ่ายตรงกันข้าม กรรมที่มีหน้าที่ตัดรอนการให้ผลของกรรมในฝ่ายตรงกันข้าม กรรมที่สามารถให้ผลก่อน กรรมที่ให้ผลทีหลัง และกรรมที่ให้ผลเป็นลำดับถัดไป ฯลฯ ดังนั้นการที่เราจะเข้าใจเรื่องของกฎแห่งกรรม จึงสิ่งที่ยากยิ่งแก่การอาศัยประสบการณ์ที่เห็นประจักษ์ในชาติปัจจุบันเพียงเท่านั้น จึงต้องศึกษาทำความเข้าใจเรื่องของกฎแห่งกรรม หรือการกระทำที่ส่งผลตามแนวของพุทธปรัชญาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจและยอมรับในกฎแห่งความเป็นไปในวิบากของกรรมได้ และจะเห็นได้ว่าเมื่อเรากระทำความกรรมลงไปแล้วกรรมนั้นมีได้สูญหายไปไหน กรรมนั้นมีได้ให้ผลคลาดเคลื่อนไปจากเหตุที่ได้กระทำไว้เลย แต่กรรมนั้นย่อมติดตามคอยโอกาส ที่จะให้ผลแก่ผู้กระทำความกรรมอยู่ทุกเมื่อ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน (กมมสสุโกมฺหิ) เป็นผู้รับผลของกรรม (กมฺมทายาโท) เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด (กมฺมโยนิ) เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ (กมฺมพนฺธุ) เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย (กมฺมปฏฺฐิสรโณ) “ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลยาณํ วา ปาปํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ” เราทำกรรมอันใดไว้ จะเป็นบุญหรือบาปก็ตาม เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538: อภ.ปญจก. (บาลี) 22/57/82-85)

8. สรุป

การกระทำที่พุทธปรัชญาจัดว่าเป็นกรรม ต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา มีความตั้งใจในการกระทำก่อน จึงเป็นเหตุให้มีการกระทำทางกายและการกระทำทางวาจา การกระทำนั้นมนุษย์สามารถกระทำความกรรมได้ 3 ทวารด้วยกัน ทางกายเรียกว่ากายกรรม ทางวาจาเรียกว่าวจีกรรม และทางใจเรียกว่ามโนกรรม เมื่อกระทำความกรรมทั้ง 3 ทางแล้วสามารถจัดผลของการกระทำได้ 3 อย่าง ได้แก่ การกระทำที่ดี คือ กุศลกรรม การกระทำที่ไม่ดี คือ อกุศลกรรม การกระทำที่ไม่จัดว่าดีและชั่ว คือ อัปยาคตกรรม การให้ผลของกรรม แก่ผู้การกระทำกรรมดีที่เป็นกุศลกรรมย่อมได้รับผลเป็นความสุข ไปเกิดในสุคติภูมิ การกระทำกรรมที่ไม่ดีเป็นอกุศลกรรมย่อมได้รับผลเป็นความทุกข์ ไปเกิดในทุคติภูมิ เมื่อบุคคลกระทำความกรรม ไม่ว่าจะ เป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม วิบากของกรรมย่อมส่งผลต่อผู้กระทำความกรรมด้วยลักษณะ การให้ผลของกรรมหรือการรับวิบากของการกระทำ 12 ประเภท แบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ 3 หมวดหมู่ คือ กรรมที่ให้ผลตามกาลเวลา, กรรมที่ตามหน้าที่ของกรรม, และกรรมที่ให้ผลตามความตามความยกย่องหรือลำดับความแรงในการให้ผลของกรรม เมื่อบุคคลกระทำความกรรมแล้วได้รับผลของการกระทำของตนเอง จึงชื่อว่า มีมีกรรมเป็นของตนเอง เป็นผู้ได้รับผลจากการกระทำกรรม มีกรรมเป็นที่เกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมเช่นไรย่อมได้รับผลของกรรมหรือการกระทำเช่นนั้น

9. เอกสารอ้างอิง

- จำนง คันธิก. (2552). *พุทธปรัชญาในพระสูตรตันปิฎก*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์ โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์: กรุงเทพมหานคร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 28. สำนักพิมพ์ เพ็ทแอนด์โฮม: กรุงเทพมหานคร.
- สุนทร ณ รัชชี. (2552). *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมัคร บุราวาศ. (2562). *พุทธปรัชญา 25 ศตวรรษ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์สยาม: กรุงเทพมหานคร.
- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. (2538). *พระไตรปิฎกบาลี สยามมรฎฐสสเถปิฎก*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.
- พระมหาอนันต์ อนุตตโร (อันวิเศษ) และ พระสุชาติ อภัสสโร (ผึ่งผาย). (2564). กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(1), 41-55.
- Phoduang, S. (2020). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสาร มจร. บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 6(1), 40-52.